

Ittoqqortoormiini Tasiilallu eqqaani qilalugartassat qernertat siunissami pisassiisuteqartarnissaq pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiatut siunnersuut.

(Emanuel Nûko, Naleraq)

Akissuteqaat

(Aalisarnermut Piniarnermullu Naalackersuisoq)

Oqaluuserineqarnera

Naalackersuisut siunnersuuteqartoq, Emanuel Nûko, Naleraq, Ittoqqortoormiini Tasiilallu eqqaani qilalugartassat qernertat siunissami pisassiisuteqartarnissaq pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiatut siunnersuutaa pillugu qujaffigaat.

Piniakkat killilersukkat pillugit Naalackersuisut nuna tamakkerlugu suleriaaseq periutsillu assigiit tunngavigalugit aalajangiisarput. Tamanna pisarpoq inatsisit nalunaarutillu atuuttut attuumassuteqartullu tunngavigalugit, taakkualu nunap immikkoortuinut tamanut assigiimmik atuuttarput.

Piniarneq aallaaniarnerlu pillugit Inatsisartut inatsisaat nr. 12, 29. oktober 1999-imeersoq tassaavoq inatsisitigut tunngavittut pingaarnersaq, piniagassallu aqunneqarnerata nalunaarutaannullu tunngavik. Nalunaarut pineqartoq tassaavoq qilalukkanik qaqortanik qernertanillu illersuineq piniarnerlu pillugit Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 3, 27. januar 2017-imeersoq.

Pisassiissutit aalajangersarneqarneranni nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutit, uumassusilinnik misissuisut inassuteqarnerat, atuisut ilisimasaat kiisalu Piniarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit ilaasortaannut tusarniaasimaneq tunngavigineqartarlutik. Minnerunngitsumik nunap inoqqaavisa pisinnaatitaaffii tunngavigalugit. Uani ILO-mi isumaqatigiissut nr. 169-imi, artikel 13, 14 aamma 15 innersuutigaakka, aammalu artikel 13, imm. 1-mi imatut allassimasoq ataani naqissuserlugu: "Isumaqatigiissutip kapitaliani matumani aalajangersakkanik atuinermut atatillugu inuiaat pineqartut nunanut najukkaminnut aamma/imaluunniit oqartussaaffigisatut pigisaminnut allatulluunniit iliornikkut iluaqutiginniffissaminnut naleqqiullugu piorsarsimassutsikkut anersaakkullu naliliutaasa inuiannut taakkununga immikkut pingaaruteqarnerat naalackersuisut ataqqissavaat, pingaartumillu pissutsit tamakkua ataatsimoortunut tunngasortaat." Kiisalu artikel 15, imm. 1 ataatigut titarlugu: "Inuiaat pineqartut nunagisaminnut atasumik pinngortitami isumalluutissaqarsinnaatitaanerat immikkut qularnaarneqassaaq. Piginnaatitaaffiit tamakkua ilaqassapput inuiaat pineqartut isumalluutissanik tamakkuninnga iluaqutiginninnermi, aqutsinermi allanngutsaaliuinermilu peqataasinnaatitaanissaat."

Nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissut innuttaasut naalackersuinikkullu pisinnaatitaaffiit pillugit 16. december 1966-imeersoq, Immikkoortoq I, Artikel 1,2-mi issuaaniarpunga:

"Inuiaat tamarmik namminneq pinngortitap pisuussutaanik isumalluutiminnillu atuisinnaapput nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutit pilersitaannik pisussaaffiliinernit salliuffigineqaratik, imminnut iluaquseeqatigiinnissamik nunallu tamalaat akornanni inatsisit

tunngavigisaannik tunngaveqartumik. Sukkulluunniit inuiaat inuuniutigisaminnik arsaarneqarsinnaanngillat.”

Naalackersuisut suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutaanni piniarneq pillugu allaqqavoq atuineq piujuartitsineq tunngavigalu ingerlanneqassasoq, taamaalillunimi piniagassaqartuas-sammatt, peqatigisaanillu piniarnermik inuussutissarsiuteqarnerup ingerlaannarsinnaanera ataatsimut isigalugu isumannaarneqassammatt. Naalackersuisut tamanna isumaqatigiissummi immikkoortoq atortussanngortinnissaa kissaatigaat. Taassuma saniatigut kulturitta ataannarnissaanik nukittorsarnissaanillu qulakkeerinnittumik piffinni piniarnikkut ingerlatsiffiusuni, ingammillu piniariaatsit piniutillu kulturitsinnik aallaavillit eqqarsaatigalugit Naalackersuisut aallussiniarput.

Kinguaariinnut tulliuuttussanut pisassatigut isumalluutit atorneqarnissaat attatiinnarsinnaajumallugu, uumasogatigiit killilersukkat pillugit uumassusilerituunit inassuteqarnermik Naalackersuisut pissarsiniartarput. Inassuteqarneq uumasogatigiinnut ataasiakkaanut atatillugu suliarineqartarpoq, uumasogatigiillu qanoq amerlatiginerat, uumasogatigiinni ataasiakkaani uumassuseqarnikkut pissutsit, piniarnerup annertussusaa aamma sumiiffinni uumasut siumorneqarfignissaansaanni uumaniarnerannut atugassarititaasut apeqqutaatinneqassallutik. Piujuartitsineq tunngavigalugu piniarneq attassinnaajumallugu, inassuteqarnermi uumasogatigiiaanik ataasiakkaanik piniarneq qanoq annertutigisoq ingerlanneqarsinnaanersoq nalilerneqartassaaq.

Qilalukkanut qaqortanut qernertanullu atatillugu qilalukkat qaqortat qernertallu pillugit kalaallit canadamiullu ataatsimoorussamik kommissioniata (JCNB) aamma Atlantikup Avannaata Imartaani Miluumasut Imarmiut pillugit Ataatsimiititaliaata (NAMMCO) akornanni ataatsimoorussamik ilisimatuussutsikkut suleqatigiissitaq piujuartitsineq tunngavigalugu atuinissamut aqutsisunut siunnersuisartuuvoq. Kalaallit Nunaata kitaanut atatillugu JCNB aqutugalugu, kiisalu Tunu pineqartillugu NAMMCO aqutugalugu inassuteqarneq ingerlanneqartarpoq. Uanilu taanngitsoorusunngilara Tunumi piniartut qilalukkat qernertat pillugit piniartut ilisimasaannik NAMMCO-mi ukiumoortumik ataatsimiinnermi marts 2021-mi saqqummiussa atugassatigalugu atuarsimasara. Tassungalu atatillugu kajumissaarutigissavara piniartut ilisimasaannik katersuineq atuinerlu aalajangersaaniarnernut tunngasuni annertunerusumik ukkatarineqarnissaa.

Ukiunut arlaqartunut pisassanik pilersaarusiornikkut iluaqutaasussanut ilaapput:

1. Piujuartitsineq tunngaviginagu pisassiinerit malitsigisaanik CITES-imit aamma EU-mit eqqussuinerimut anissuinerimullu killilersuereqarsinnaaneq pillugu (amerlanerusut pillugit) aarleqquteqarsinnaanerit annikillisinneqassapput,
2. Pissarsineqassangatitanik piniartut iliuusissatik pillugit naleqqussarsinnaanerit, periarfissaqarpallu isertitassat taartaasinnaasunik nassaarnissaat periarfissiissutigineqassaaq,
3. Aqutsinerimik allaffissornikkut nammatassat annikillisinneqassapput, taamaalillutillu isumalluutit akissaajaatinut sanilliullugu sunniuteqarnerusumik atorneqarsinnaassallutik.

Uumassusilerinerimut atatillugu inassuteqarnerup saniatigut Naalackersuisut pisussatinnegarput nunat tamalaat isumaqatigiissutaannik aamma piniartut atuisullu ilisimasaannik mianerinninnissamut, kiisalu Piniarneq pillugu Siunnersuisoqatigiit ilaasorta atugassatigalugu tusarniassallugit. Atuisut piniartullu ilisimasaat piviusunngortinneqarput ilaatigut pingaar-

nerlut kattuffiit attuumassutillit aamma Piniarnermut Siunnersuisoqatigiit ilaasortai aqputigalugit, kiisalu inassuteqarneq sioqqullugu uumasut pisarineqarsinnaasut pillugit misissuinikkut. Taassuma saniatigut innuttaasut piniakkat killilersukkat killilersugaanngitsullu pillugit ataatsimiitinneqartarput COVID 19 apeqqutaalluni. Illua-tungaani aamma inuuniarnikkut piniartukkat ilaqutaasalu atugaat eqqarsaatigineqartariaqarmata.

Naalackersuisut Tunumi qernertaqarfiit pingasut pillugit ilungersunartumi inissisimaffik nalunngilluinnarpaat. Naalackersuisut aamma ilisimavaat Tunumi neqinik nutaanik pilersorneqarnissamut pisariaqartitsineq. Taamaattumik Naalackersuisut nuannaarutigaat Tunumi tikaagullittassat annertusineqarsimaneri. Tikaagullittassat ukiumut aqqaneq marlunniit 20-nut amerlineqarnikuupput, taakkualu Tasiilami eqqaanilu aamma Ittoqqortoormiini atorluarneqareerput.

Naalackersuisut Tunumi suliniutinik ataqatigiissaarillutik aallartitsinikuupput inuussutissarsiorneq taamalu pitsaanerusumik aningaasarsiorfissat nutaat, ilinniarfiit aammalu sanaartugassat eqqarsaatigalugit.

Tunumut tunngatillugu inassuteqaateqarnermi nutaanerpaami 2019-imi tiguneqartumi inerniliunneqarpoq, Tunumi qilalukkanut pissutsit ima ilungersunartigisut, allaat Tunumi qilalugaqatigiiaat immikkoortut pingasut pisaqarfigineqarnissaat attanneqarsinnaanani. Tassa imaappoq; qernertaqatigiiaat amerlinissaannut 70 %-imik ilimanaateqartitsinermut aqqissuussineq inassuteqaateqaasiornermi atorunnaarsinneqartariaqassasoq, taamaalillunilu Tunumi qernertaqatigiit eqqissillutik amerliartorsinnaaffissaraluarat piujunnaarluni. Taamaattumik Tunumi sumiiffinni pingasuni qernertanik piniarnerit tamarmik pilertortumik unitsinneqarnissaat NAMMCO-mit inassutigineqarpoq, tamanna isumaqarpoq uumasofartittut killiliiffigisani pingasuni tamani pisaqartoqassanngitsoq.

Uumassusilerituut 2020-p ukiaani inassuteqaamminni Tunumi qilalugaqarfinnut tamanut pingasunut pisassiisoqannginnissaq uteqqippaat. Soorlu aamma 2021-mi ukiumoortumik ataatsimiinnermi taamatut pisoq.

Piniarneq aallaaniarnerlu inatsit malillugu Naalackersuisut piniartut ilisimasaannut tusarnaartussaapput, kisianni aamma pisassiissutinik aalajangiisartussaallutik uumassusilerisut inassuteqaataat sapinngisamik tunngavigalugit. Taassuma saniatigut kulturi eqqarsaatigalugu pisassiissuteqarnissamut Naalackersuisut piniarneq aallaaniarlu pillugit inatsimmi siunnersuuteqarput. Taamaasilluni neqinik nutaanik pilersuinissaq pisinnaanngorlugu pissutsit ilungersunartumut inissinneranni.

Naalackersuisut taamatut oqaaseqarlutik angusaqarfiulluurtumik aamma oqallilluarnissamut qilanaarput.